

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0824U002314

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 21-06-2024

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Керцман Ольга Олександрівна

2. Olha O. Kertsman

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 053

Назва наукової спеціальності: Психологія

Галузь / галузі знань: соціальні та поведінкові науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: 053 Психологія

Дата захисту: 21-06-2024

Спеціальність за освітою: 012 Дошкільна освіта

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): Д 41. 053. 01

Повне найменування юридичної особи: Державний заклад "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського"

Код за ЄДРПОУ: 02125473

Місцезнаходження: вул. Старопортофранківська, буд. 26, Одеса, 65020, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Державний заклад "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського"

Код за ЄДРПОУ: 02125473

Місцезнаходження: вул. Старопортофранківська, буд. 26, Одеса, 65020, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 15.21

Тема дисертації:

1. Психологічні засади оптимізації материнського ставлення у матерів дітей з особливими потребами.
2. Psychological bases of optimisation of maternal attitude in mothers of children with special needs

Реферат:

1. У дисертаційній роботі викладено результати дослідження материнського ставлення до дитини з особливими потребами, встановлено психологічні засади його оптимізації. За результатами теоретико-методологічного аналізу існуючих наукових праць визначено критерії та механізми формування стилю материнського ставлення, розроблено та наведено концептуальну модель формування стилю материнського ставлення у матерів дітей з особливими потребами. Визначено та проаналізовано етапи переживання жінкою травмуючої ситуації: сприйняття умов ситуації; інтеріоризації; життєвий вибір; емоційний відгук; мотивація; визначення копінг-стратегій. Головним результатом переживання матері постає її вчинок прийняття ризику бути разом з особливою дитиною. Саме вчинок прийняття ризику бути разом з дитиною протидіє психотравмі, спонукає жінку на пошук та створення нових смислів, цінностей та способів взаємодії з довкіллям. Психодинаміка та баланс цих двох процесів травми та вчинку прийняття дитини проявляється

через особливості життєвого стилю матері, який і є стилем материнського ставлення. Теоретико-методологічне дослідження поведінки матері в ситуації психотравми від порушень розвитку дитини як поведінки особистості в стресогеній ситуації виявило, що в сучасних дослідженнях формування індивідуального стилю в такій ситуації визначається психодинамічними конструктами, що являються фундаментальними системоутворювальними характеристиками поведінки особистості в стресогенній ситуації: життєстійкість; прагнення до суб'єктивного благополуччя; мотивація до взаємодії з довкіллям; емоційна стабільність; емоційний інтелект тощо. У результаті емпіричного дослідження виявлено, що психологічні характеристики матерів та прояви материнсько-дитячої взаємодії створюють певні конфігурації для окремих видів материнського ставлення. Виявлені особливості вказали шляхи підвищення ефективності материнської поведінки. Реабілітаційна програма базувалась на інтегрованому підході та спрямована на подолання дефіцитарності і актуалізацію материнської потребо-мотиваційної сфери, оптимізацію стилю материнського ставлення до дитини з особливими потребами, соціалізацію та інтеграцію жінок, що виховують дітей з особливими потребами (у тому числі освітніми). Доведено, що досягнення зазначеної мети можливе при дотриманні визначених завдань кожного етапу програми, їх відповідності потребам даної категорії жінок. Теоретичний пошук та емпіричне дослідження дозволило виявити найбільш гострі психологічні проблеми матерів, викликані порушенням розвитку їх дітей, це насамперед: психологічна травма і посттравматичний розлад, спричинені народженням та вихованням особливої дитини; порушення міжособистісної взаємодії, невизначеність та протиріччя соціальної ролі матері дитини з особливими потребами; відсутність емоційної, інформаційної та соціальної підтримки; емоційна нестабільність, суб'єктивне переживання неблагополуччя, обмежена здатність свідомо моделювати оптимальний стиль материнського ставлення до особливої дитини тощо. Заходи, спрямовані на вирішення наведених проблем, спираючись на виявлені особливості та закономірності трансформації материнської потребо-мотиваційної сфери жінок утворюють систему взаємозв'язаних етапів комплексної програми соціально-психологічної реабілітації матерів дітей з особливими потребами. Зміст етапів програми складають взаємопов'язані психотерапевтичні, просвітницькі та соціально орієнтовані заходи.

2. The dissertation presents the results of a study of maternal attitudes towards a child with special needs, establishes the psychological foundations of its optimization. Based on the results of the theoretical and methodological analysis of existing scientific works, the criteria and mechanisms for the formation of maternal attitude style are determined, a conceptual model for the formation of maternal attitude style in mothers of children with special needs is developed and presented. The stages of a woman's experience of a traumatic situation are identified and analyzed: perception of the situation; internalization; life choice; emotional response; motivation; and identification of coping strategies. The main result of a mother's experience is her act of taking the risk of being with a special child. It is the act of accepting the risk of being with a child that counteracts psychotrauma, encourages a woman to search for and create new meanings, values, and ways of interacting with the environment. The psychodynamics and balance of these two processes of trauma and the act of accepting a child is manifested through the peculiarities of the mother's life style, which is the style of maternal attitude. The theoretical and methodological study of the mother's behavior in a situation of psychotrauma from child developmental disorders as a personality behavior in a stressful situation has revealed that in modern research the formation of an individual style in such a situation is determined by psychodynamic constructs that are fundamental system-forming characteristics of a personality behavior in a stressful situation: resilience; striving for subjective well-being; motivation to interact with the environment; emotional stability; emotional intelligence, etc. The empirical study revealed that the psychological characteristics of mothers and manifestations of mother-child interaction create certain configurations for certain types of maternal attitudes. The identified features have indicated ways to improve the effectiveness of maternal behavior. The rehabilitation program was based on an integrated approach and aimed at overcoming the deficit and actualization of the maternal need-motivational sphere, optimization of the style of maternal attitude towards a child with special needs, socialization and integration of women raising children with special needs (including educational needs). It is proved that the achievement of this goal is possible if the defined tasks of each stage of the program are met and meet the needs of

this category of women. The theoretical search and empirical research allowed us to identify the most acute psychological problems of mothers caused by developmental disorders of their children, primarily: psychological trauma and post-traumatic disorder caused by the birth and upbringing of a special child; disorders of interpersonal interaction, uncertainty and contradictions of the social role of the mother of a child with special needs; lack of emotional, informational and social support; emotional instability, subjective experience of disadvantage, limited ability to consciously model. Measures aimed at solving the above problems, based on the identified features and patterns of transformation of the maternal need-motivational sphere of women, form a system of interrelated stages of a comprehensive program of social and psychological rehabilitation of mothers of children with special needs. The content of the program stages consists of interrelated psychotherapeutic, educational and socially oriented activities.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Нове вирішення актуального наукового завдання

Публікації:

- Зіборова О.О. Взаємозв'язок емоційного інтелекту зі стилем материнського ставлення у жінок, які виховують дітей з відхиленнями у психофізичному розвитку. Науковий журнал «Габітус». 2021. №31.С. 82-87. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2021.31.15>
- Зіборова О.О. Цілісна група як технологія оптимізації материнського ставлення до дитини з особливими потребами. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: «Психологія». 2021. №4. С.37-40. DOI: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2021.4.7>
- Зіборова О.О. Особливості материнсько-дитячої взаємодії при відхиленнях у психофізичному розвитку дитини. Наука і освіта. 2022. №4. С.34-40. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2022-4-7>
- Дегтяренко Т.В., Зіборова О.О. Психологічні особливості материнського відношення у жінок які виховують дитину з відхиленнями у психофізичному розвитку. Наука і освіта. 2013. №7. С.146-150. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NiO_2013_7_34
- Зіборова О.О. Вплив заходів соціально-психологічної реабілітації в таборах літнього типу на стиль материнського відношення та психоемоційний стан матерів дітей з обмеженими можливостями. Наука і освіта. 2014. №12. С.118-124. URL: <https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/arkhiv/2014/vipusk-12-nauka-i-osvita-2014-rik>
- Дегтяренко Т.В., Зіборова О.А. Преодоление сегрегации детей с ограниченными возможностями в рекреационных условиях. Наука і освіта. 2011. №11. С.47-49. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/11_2011/13.pdf
- Зіборова О.О. Особливості соціально-психологічної адаптації матерів, які виховують дітей з психофізичними відхиленнями розвитку. Наука і освіта. 2016. №9. С.64-69. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2016-9-13>
- Зіборова О. О. Критерії та ознаки стилів материнського ставлення до дитини, яка має відхилення у психофізичному розвитку. Науковий журнал «Baltic Journal of Legal and Social Sciences». 2021. №3. С.68-77. DOI: <https://doi.org/10.30525/2592-8813-2021-3-7>
- Ziborova O.A. The Contradiction in the Social Role of the Mother of a Child with Special Needs. Psychology and Behavioral Sciences. Vol.11. 2022. №5. p.169-173. URL: <https://www.sciencepg.com/article/10.11648/j.pbs.20221105.13>
- Зіборова О.О. Охорона психічного здоров'я матерів як необхідна умова (інклюзивної) освіти дітей з особливими потребами під час війни. Матеріали Методологічного семінару НАПН України «Актуальні

проблеми охорони психічного здоров'я українського народу у воєнний і повоєнний час» (16 листопада 2023 р.). Київ: Педагогічна думка, 2023. С.293-296.

- Зіборова О. Трансформація материнського ставлення до дитини з особливими потребами під час війни та повоєнного часу. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченій 105-й річниці від дня народження В.Сухомлинського «Захист психічного здоров'я учасників освітнього процесу в умовах війни та повоєнного часу» (5 травня 2023 р.). Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2023. С.107-109.
- Зіборова О. Проблеми соціальної взаємодії матерів дітей з особливими потребами як прояв дефіцитарності соціально-гуманітарної освіти в суспільстві. Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми викладання освітніх компонент соціально-гуманітарного спрямування у вищій школі» (15-16 червня 2023 р.). Херсон: Херсонська державна морська академія, 2023. С.204-207.
- Зіборова О.О. Взаємодія у спільноті як шлях до інклюзії дітей з особливими потребами в сучасних умовах життєдіяльності. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми реалізації адаптаційного потенціалу особистості в сучасних умовах життєдіяльності». Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2023. С.117-119.
- Дегтяренко Т., Зіборова О., Костенко А. Критеріальна оцінка стилю материнського відношення до особливої дитини. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2017. № 4 (68). С.69-79.
- Керцман О.О. Особливості духовно-інтелектуального виховання та навчання у сім'ях дітей з відхиленнями розвитку. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Духовно-інтелектуальне виховання і навчання в XXI столітті» (27 жовтня 2023 р.). Духовно-інтелектуальне виховання та навчання молоді в XXI столітті. 2023. №5. С.428-431. DOI: <https://doi.org/10.58962/2708-4809.WSNOS.2023.78>
- Зіборова О.О. Подолання стереотипів соціальної нерівності як умова розвитку інклюзії в Україні. Міжнародна наукова конференція «Гальчинські читання» (2 листопада 2023 р.). Київ, Національний інститут стратегічних досліджень. С. 54-56.
- Зіборова О.О. Цифрові технології у збереженні психологічного здоров'я матерів дітей з особливими потребами. III Міжнародна студентська науково-практична конференція «Психологічні аспекти кроскультурної взаємодії у медіасередовищі» (1-2 червня 2023 р.). Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2023. С.33-35.
- Зіборова О.О. Особливості вимушеної міграції матерів діти яких мають порушення розвитку. Матеріали Міжнародного наукового симпозіуму «Вимушена міграція у XXI столітті: виклики, цінності, рефлексії» (Німеччина, Аугсбург, 1-3 грудня 2023 р.). Німеччина: Збірник тез доповідей. Аугсбург, 9. 264с.
- Зіборова О.О. Визначення стилю материнського відношення у жінок, які виховують дитину з відхиленнями у психофізичному розвитку. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інтеграція науки і практики в умовах модернізації корекційної освіти України». Збірник наукових праць. Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2014. С.90-98.
- Зіборова О.О. Механізми життєстійкості в подоланні дефіцитарності материнського ставлення при порушеннях розвитку дитини. Український психолого-педагогічний науковий збірник. 2015. №5(05). С.42-48.
- Дегтяренко Т.В., Зіборова О.О. Стратегії психологічного захисту особистості матерів в ситуації хронічного стресу виховання особливої дитини. С.39-41.
- Дегтяренко Т.В., Зіборова О.О. Сучасні методологічні підходи до корекції аутичних порушень у дітей. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / За ред. О.В.Гаврилова, В.І.Співака. Випуск 19. Частина 2. Корекційна педагогіка і психологія. Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2012. С.261-269.
- Зіборова О.О. Копінг-стратегії матері в стресогенній ситуації порушення психофізичного розвитку у дитини. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Сучасна система освіти і виховання:

досвід минулого – погляд у майбутнє». Київ. 2015. С.128-132.

- Зіборова О.О. Дев'яті поведінки матері особливої дитини та механізми їх подолання. Науково-практична конференція «Пріоритетні напрями вирішення проблем виховання і освіти» Харків, 2015. С. 90-93.
- Зіборова О.О. Вплив суб'єктивного благополуччя на формування моделі поведінки матері при вихованні особливої дитини. Міжнародна науково-практична конференція «Психологія та педагогіка сучасності: проблеми та стан розвитку науки і практики в Україні» Львів: 2015. С. 10-13.
- Зіборова О.О. Вплив орієнтації цілей на соціальні установки та поведінку матері особливої дитини. Міжнародна науково-практична конференція «Стан та перспективи розвитку педагогіки та психології в Україні та світі». Київ: 2015. С. 99-103.
- Зіборова О. О. Особливості емоційного контакту матері з дитиною, яка має відхилення психофізичного розвитку. Міжнародна науково-практична конференція «Психологія та педагогіка: історія розвитку, сучасний стан та перспективи досліджень». Одеса: 2015. С. 12-18.
- Зіборова О.О. Особливості станів матері в стресогенній ситуації аномальності дитини. Міжнародна науково-практична конференція «Наукова дискусія: питання педагогіки та психології». Київ, 2015. С. 123-128.
- Зіборова О.О. Тези дисертаційної роботи «Особливості процесів та механізмів формування материнського ставлення у матерів дітей з особливими потребами». Науково-практична конференція «Перспективні напрями розвитку сучасних педагогічних та психологічних наук». збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, Україна, 11-12 лютого 2022 р.). Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2022. С.76-81.

Наукова (науково-технічна) продукція: методи, теорії, гіпотези

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами: 0113U003018

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Казанжи Марія Йосипівна

2. Mariia Y. Kazanzhy

Кваліфікація: д. психол. н., професор, 19.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Державний заклад "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського"

Код за ЄДРПОУ: 02125473

Місцезнаходження: вул. Старопортофранківська, буд. 26, Одеса, 65020, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Матохнюк Людмила Олександрівна
2. Liudmyla O. Matokhniuk

Кваліфікація: д. психол. н., професор, 19.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Комунальний заклад вищої освіти "Вінницька академія неперервної освіти"

Код за ЄДРПОУ: 02139682

Місцезнаходження: вул. Грушевського, буд. 13, Вінниця, Вінницький р-н., 21050, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Департамент освіти і науки Вінницької обласної державної адміністрації

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Кононенко Оксана Іванівна
2. Oksana I. Kononenko

Кваліфікація: д. психол. н., професор, 19.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Код за ЄДРПОУ: 02071091

Місцезнаходження: вул. Дворянська, буд. 2, Одеса, 65082, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Соколова Ганна Борисівна
2. Hanna B. Sokolova

Кваліфікація: д. психол. н., професор, 19.00.08

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Державний заклад "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського"

Код за ЄДРПОУ: 02125473

Місцезнаходження: вул. Старопортофранківська, буд. 26, Одеса, 65020, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Бабчук Олена Григоріївна

2. Olena H. Babchuk

Кваліфікація: к. психол. н., доц., 19.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Державний заклад "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського"

Код за ЄДРПОУ: 02125473

Місцезнаходження: вул. Старопортофранківська, буд. 26, Одеса, 65020, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Саннікова Ольга Павлівна

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Саннікова Ольга Павлівна

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Княжева І. А.

Реєстратор

УкрІНТЕІ

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна